

FULA

polgári szabadság, egyenlőség, önállóság szellemében hirdette a tudományos ismeretterjesztés fontosságát. A kapitalizáló Japánban később szállóigévé vált híres kezdőmondata: „Az Ég az ember fölé nem teremt embert, az ember alá nem teremt embert”. Hangsúlyozta, hogy a tudományokat a gyakorlati élet szolgálatába kell állítani, tudományok révén az ország meggazdagodhat. 1873-ban társaival megszervezte a *Meirokeisha* reformista gondolkodók társaságát, folyóiratot adtak ki. A *Bunmeiron no gainyaku* ('A civilizáció elméletének vázlata', esszégyűjt., 1875) c. könyvében több aspektusból vizsgálta a nyugati és a japán civilizáció eltérő vonásait, a politika és kultúra kapcsolatát. A kultúra célja az ország önállóságának biztosítása — hirdette. Az angol típusú parlamentarizmus bevezetésének sürgetője, a szabad polgárjogi mozgalom egyik szervezője volt az 1882-től kiadott *Jiji shinpō* c. lap hasábjain is. A Meiji-restauráció után a kormányhivatalnokai meghívást visszautasította, magányosan tanított. Élete végén megírta a *Fuku ō jiden* ('Öreg Fuku önéletrajza', 1872; angolul: E. Kyooka, *The Autobiography of Fukuzawa Yukichi*, 1934) c. művét, amely a modern japán memoáriróadalom reprezentáns alkotása. ○ A Meiji-restaurációt ideológiai téren előkészítő burzsoá demokrácia hirdetője, az angol-amerikai utilitarizmus nagy hatású szószólója, a kapitalizáló Japán legjelentősebb reformista gondolkodója, az új japán pedagógia és a modern publicisztika úttörője. ○ Egyéb főműve: *Nihon fujin ron* ('A japán nőkéről', esszégyűjt., 1885). ○ Gyűjt. kiad.: *Fukuzawa Yukichi zenshū* ('Fuzuwu Yukichi összes művei', 1959). ○ *Irod.*: C. Blacker: *The Japanese enlightenment; a study of the writings of Fukuzawa Yukichi* (1969).

Halla István

Fula, Arthur Nuthall (East London, 1908. máj. 16.—Johannesburg, 1966. máj. 17.); afrikaans nyelven alkotó dél-afrikai köztársaságbeli író, költő. Iskolai tanulmányait Doornfontein városkában kezdte, itt a tanítás nyelve az afrikaans volt. Később a vrededorpi kollégium növendéke lett. Volt tisztviselő, dolgozott egy aranybánya kórházában, majd bútorüzletben, közben az Alliance Française-ben franciául tanult. Johannesburgban a xosza, a szoto, a zulu, a csvana és a pedi nyelvvel foglalkozott. Angolul is jól megtanult, s 1947-ben angolul kezdett írni. ○ Az egyetlen ismert fekete bőrű afrikai szerző, aki afrikaans nyelven

írta legjelentősebb műveit. Első regényében, a *Johannie giet die beeldben* ('Johannie formálja az alakot', 1954; németül: *Im goldenen Labyrinth*, 'Az aranylabyrinthban', 1956) azt a konfliktust ábrázolja, amely a vidékről nagyvárosba kerülő ifjú sorsában éleződik ki. Másik regénye, a *Met erbarming, o Here* ('Szíves örömet, uraim!', 1957) azt a küzdelmet mutatja meg, amelyet a modern és művelt dél-afrikai ember folytat a hagyományos vallás és babona ellen. A *Pfarrer Kalashe, der Xosalehrer* ('Kalashe lelkesé, a xosza nyelv tanítója') c. elbeszélése a német nyelvű *Christ erscheint in Kongo* ('Krisztus megjelenik Kongóban') c. gyűjteményben jelent meg. Verseit antológiák közölték.

Páricsy Pál

fula irodalom; fulani irodalom: → fulbe irodalom

fulbe irodalom; fula irodalom; fulani irodalom; pöl irodalom: a mintegy 5 millió ember által beszélt fulbe nyelven hagyományozott és élő iradalmi irodalom. A fulbe nyelv Nyugat-Afrika számos országában használatos, így mindenekelőtt Szenezában, Guineában, Guinea-Bissauban, Maliban, Felső-Voltában, Nigerben, Nigériában, Kamerunban, továbbá Dahomeyben, Gambiában, Mauritániában, Sierra Leonében és a Zöld-foki-szigeteken. A fulbe nyelv eredetére nézve különféle elméletek születtek: feltételeztek hamita, kaukázusi, szíriai sémi eredetet; a leginkább elterjedt vélemény szerint a szudáni (azon belül a nyugat-atlanti) nyelvek csoportjába sorolják; Nyugat-Afrikában közvetítő nyelvenek számít, elterjedése részben a mohamedán vallás terjedésével párhuzamos, ill. ahhoz kapcsolódik. ○ A fulbe irodalom szinte kizárólag orális, a szóbeli hagyományozás útján él és terjed. Különösen a guineai és a nigériai fulbe népköltészet jelentős; a hagyományos lírai költészet formái, az állatmesék, mítoszok, a regék, közmondások és a tanulmányok egyaránt elterjedtek, sokféle változatban. Az írásbeliség eleinte az arab írásrendszer kereteiben bontakozott ki; a 20. sz. elején hitértítők, majd nyelvészek kidolgozták a fulbe nyelv latin betűs írásrendszerét amelyet azonban ma még csak tudományos feljegyzésekben használnak. ○ *Irod.*: G. Pfeffer: *Prose and poetry of the Fulbe (Africa, 1939, 12. köt.)*; Helikon, 1970, I. Keszthelyi T.: *Az afrikai irodalom kialakulása és fejlődése napjainkig* (1971).

Páricsy Pál

Fulbertus [fulbertusz] (latinus név); *Fulbert de Chartres* (francia név); (960 k.

— 1028): latinul író francia költő, író. Olasz.-ban született, *Gerbert*, a későbbi II. Szilveszter pápa vezetése alatt Reimsben tanult, 990 táján Chartresban kanonok, 1006-ban uo. püspök lett. (Innen gyakori latin melléneve: episcopus Carntonensis). Himnuszköltészete, amely két korszak határán áll, a régi hagyományokból nő ki, de az újabb törekvések anticipációjával hosszú időre iránymutatóvá lett. Ismert himnusza a *Solem justitiae* ('Az igazság napját') kezdetű. A *Cum telluris vere novo* ('Mikor a föld új tavasz idején') c., formailag igen csiszolt verse a kor természetszemléletének legpregnánsabb kifejezése. A híres chartresi filozófiai iskola neki köszönheti hírnevének tekintélyes részét. Enciklopedikus tudású író volt, aki orvostudomány-nyal és matematikával is foglalkozott; mint filozófus részben újplatonista hatás alatt állt. Már a 11. sz.-ban összegyűjtött leveleit formai tökéletességük miatt becsülték. *Vita sancti Autberti* ('Szent Autbertus élete') c. műve a chamberai püspök és remete életrajza. Egyesek neki tulajdonítják a *Vita sancti Aegidii* ('Szent Egyed élete') c. életrajzot. ○ Kiad.: J. P. Migne: *PL* (141. köt., 1880.). ○ *Irod.*: C. Mac Kinney: *Bishop Fulbert and Education at the School of Chartres* (1957). *Tarnai Andor*

Fulda, Ludwig (Frankfurt am Main, 1862. júl. 15.—Berlin, 1939. márc. 30.): német drámaíró, költő. Szénkereskedő fia. 1880—1883 között filozófiát és germanisztikát tanult. 1884-től kezdve csak az irodalomnak élt. 1888-ban végleg letelepedett Berlinben. Az USA-ban 1906-ban és 1913-ban előadókörutat tett. A náci üldözések elől öngyilkosságba menekült. ○ A századforduló egyik legsikeresebb vígjátékírója volt. Szerény tehetségével, amely azonban kiváló színpadihelyzet-teremtő készséggel párosult, egyesén követte az éppen népszerű irányzatokat. Drámáiban szociális kérdéseket boncolgatott, de a naturalista dráma dokumentumhitelességű valóságábrázolására képtelen volt. Az 1890-es években az újromantikához fordult. Ekkor írta legsikeresebb művét, a *Der Talisman* (1893: Makai E., a talizmán, 1898) c. mese-drámát. A 20. sz. első éveiben *Grillparzer*től vett ihletet (*Herr und Diener*: 'Úr és szolga', dráma, 1910), majd francia csevegő stílusban írt néhány társadalmi satírt (*Das Esels Schatten*, 'A szamar árnyéka', vígj., 1920; *Die Karriere*, 'A karrier', vígj., 1932). Lírája és elbeszélései már korábban elavultnak számítottak, fordításai azonban kitűnőek (*Mo-*

lière, Beaumarchais, spanyol vígjátékok, *Ibsen* Peer Gyntje, néhány *Petőfi vers* stb.). ○ Egyéb főművei: *Das Recht der Frau* ('Az asszony joga', dráma, 1884); *Die Sklavin* ('A rabszolganő', dráma, 1892); *Jugendfreunde* ('Ifjúkori barátok', vígj., 1897); *Aus der Werkstatt* ('Műhelyből', esszék, 1904); *Die Gegenkandidaten* ('Az ellenjelöltek', vígj., 1924). ○ Magyarul még: 1—1 vígjáték (Feleki S., Otthon, anto., 1898; Doktor J., Magyar Színház, 1909. szept. 11.); 1 vers (Kosztolányi D., Idegen költők, anto., 1966). ○ 1926-ban készült *A kétarcú dáma* c. filmjének 1941-es változata *Greta Garbo* utolsó filmszerepe volt; 1928-ban *Die Durchgängerin* c. komédiájából készült film A szökevény c. 1928-ban Nagy Kató főszereplésével. ○ *Irod.*: F. Gregorovius: *Ein Tragikomisches Schiller-Preisgedicht* (1894); A. Klaar: *L. Fulda* (1922). *Zalán Péter*

Fulga, Laurentiu (Fulga-de-Jos, 1917. nov. 2.—): román író, színműíró. Katonaiskolát, majd bölcsészetet végzett. Munkatársa volt egyebek közt a T. *Arghezi* szerkesztette, *Bulet de papagal* c. irodalmi folyóiratnak. A második világháborúban törzstisztként működött, szovjet hadifogságból önkéntes katonai alakulat tagjaként tért meg, majd katonai újságíró volt, később a *Viața militară* c. katonai irodalmi folyóirat szerkesztője. 1967-től a román írószövetség első elnökhelyettese. ○ Novelláit a finom lélektani elemzés jellemzi. *Alexandra și Infernul* (1967: Bokor P., Alexandra és a pokol, 1973), és *Moartea lui Orfeuș* ('Orpheusz halála', 1970) c. regényében az ember és a halál, az ember és a szerelem megalázó és lázító szembesülésének kérdését boncolgatja. Színműveinek hősei romantikus alkattúak, sok következetlenséggel. ○ Főbb művei: *Straniul paradis* ('Furcsa éden', elb.-ek, 1942); *Ultimul mesaj* ('Az utolsó üzenet', dráma, 1950); *Ion Vodă cel Cumplit* ('Rettegett János vajda', dráma, 1952); *Eroica* (reg., 1956); *Steaua bunei speranțe* ('A jó reménység csillaga', reg., 1963). ○ Magyarul: 1 reg.-részlet (Bodor P., Utunk, 1972, 38.); 1 elb. (Papp F., Igaz Szó, 1973, 12.). *Belia György*

Fulgentius, Fabius Planciades (Észak-Afrika, 480 k.—?, 550): mitológiai és grammatikai író. Életét közelebbről nem ismerjük. Azonosítását *Fulgentius* ruspéi püspökkel, teológiai művek szerzőjével elvetik. A későantik, fantasztikum-ba hajló allegorikus mítoszértelmezés jellegzetes képviselője. ○ Művei: *Expositio Vergilianae continentiae secundum*